

11. Greg Jarrett Conspiracy Theories of Consciousness. *Philosophical Studies*. 1999. Vol. 96. No. 1. P.45-58.
12. Абрамов Ф. В. Маніпулювання суспільними настроями як чинник неефективності неформальних правил. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 8–13.

ДЕЯКІ ФАКТОРИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА МІКРО-ТА МАКРОРІВНЯХ

Н. М. ВОЛОСНІКОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри загальної економічної теорії

Н. Н. ГУБАНОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри загальної економічної теорії

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Розглянемо як поширення в суспільстві конспірологічних теорій впливає на динаміку та якість чинних формальних правил. В сучасному суспільстві постійно присутній широкий спектр різноманітних конспірологічних теорій. Проте не всі з них однакові за рівнем небезпеки для інституційних перетворень.

Ступень небезпеки конспірологічних теорій для інституційних перетворень визначається трьома чинниками:

- чисельність групи, що вірить у відповідну конспірологічну теорію;
- залежність ступеня занепокоєння прибічників конспірологічних теорій від норм чинного законодавства;
- несуперечливість бажаних для прибічників конспірологічних теорій інституційних змін, інтересам впливових зацікавлених груп.

Основним чинником, що визначає те наскільки згубним для ефективності чинних формальних правил виявиться поширення тієї чи іншої конспірологічної теорії є не предмет уявної змови, а чисельність прибічників відповідної теорії. Нечисельність групи, що об'єднує прибічників певної конспірологічної теорії суттєво зменшує імовірність негативних наслідків для ефективності чинних формальних правил. Це обумовлено двома причинами. З одного боку, невелика кількість прибічників відповідної теорії не дозволяє їм перетворитися на потужну політичну сили, що здатна самотійно домогтися бажаних для неї інституційних змін. З іншого боку, вже наявні політичні сили не намагатимуться здобути прихильність даної групи через її не чисельність та, відповідно, не докладатимуть зусиль для внесення змін в чинні формальні правила бажані для даної групи.

Розглянуті вище чинники визначають, виключно, спроможність конспірологічних теорій впливати на динаміку інституційних перетворень. Але слід також відзначити, що у багатьох випадках поширення певних конспірологічних теорій, що не можуть призвести до зміни чинних формальних правил та зменшити їх ефективності, може все ж таки мати не менш трагічні наслідки для суспільства.

Переконаність значної частини населення в тому, що світова пандемія коронавірусу є нічим іншим як вигадкою фармацевтичних кампаній, що змовилися для збільшення обсягів продажів своєї продукції, може обумовити легковажне ставлення до вимог карантину та стати причиною стрімкого зростання захворюваності та кількості летальних випадків, не лише серед прибічників даної конспірологічної теорії, але й серед інших членів суспільства.

Як можна бачити з вище викладеного, чинники, що визначають ступень небезпеки конспірологічних теорій для інституційних перетворень є підмножиною чинників, що визначають придатність відповідних конспірологічних теорій для експлуатації гравцями-маніпуляторами у власних інтересах.

З вище викладеного стає очевидним, що як надмірне загострення суспільної уваги до актуальних проблем сьогодення, так й схильність певної частини населення до віри в різноманітні теорії змови, є наслідками високого рівня занепокоєння суспільства окремими проблемами, що несуть як реальну так й уявну небезпеку. Основною ж відмінністю конспірологічних теорій від сприятливих для маніпулювання суспільних настроїв є те, що у випадку конспірологічної теорії, не лише загострюється увага до тієї чи іншої соціально-економічної проблеми, але й поширюється впевненість у тому, що відповідна проблема є безпосереднім наслідком уявної змови певних впливових кіл. Через, це експлуатацію поширених в суспільстві конспірологічних теорій можна розглядати як окремий випадок маніпулювання суспільними настроями.

Відповідно, для попередження експлуатації популярних конспірологічних теорій гравцями-маніпуляторами можуть бути застосовані ті ж самі заходи, що мають застосовуватися для попередження маніпулювання суспільними настроями:

- репресивні заходи,
- політика комплексного розв'язання загальної проблеми,
- заходи з підвищення освіченості суспільства.

Репресивні заходи, у випадку попередження експлуатації віри в конспірологічні теорії будуть характеризуватися ще меншою ефективністю ніж у випадку маніпулювання суспільними настроями. Це обумовлено тим, що крім таких загальних вад репресивних заходів, як їх неспроможність усунути можливості для маніпулювання, високого рівня витрат утримання репресивних і аналітичних структур та потенційної можливості самим репресивним заходам перетворитися на джерело маніпулювання суспільними настроями; до недоліків репресивних заходів додається також посилення впевненості прихильників відповідної конспірологічної теорії у своїй правоті. Даний недолік репресивних заходів є наслідком того, що в очах прибічників відповідної конспірологічної теорії, будь-які спроби уряду припинити силовим шляхом діяльність гравців-маніпуляторів буде виглядати не лише як підтвердження наявності змови, але й як участь у цій змові самого уряду. Це означатиме, що формальні правила встановлені на вимогу прихильників конспірологічних теорій будуть характеризуватися зворотньою несиметричністю та значною сталістю.